

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2015

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 21.

DITAELO LE TSHEDIMOSSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A: Poko (30)
 KAROLO YA B: Dipadi (25)
 KAROLO YA C: Diterama (25)

4. Araba dipotso di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
 MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
 LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Batlhatlhojwa botlhe ba tshwanetse go araba potso e.

KAROLO YA B: DIPADI
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: DITERAMA
 Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (DIPADI) LE MO KAROLONG YA C (DITERAMA).
 - Araba FELA dipotso tsa padi le terama tse o di ithutileng.
 - Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C. Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.
6. BOLEELE JWA DIKARABO
 - Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa poko di tshwanetse go nna le mafoko a a ka nnang 250–300.
 - Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi le terama di tshwanetse go nna le mafoko a a ka nnang 400–450.
 - Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale mme di nne maleba.

7. Ela tlhoko ditaelo kwa tshimologong ya karolo e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola karolo NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Kwala ka mokwalo o o phepa e bile o bonala.
11. Tiriso ya nako e e tshitshinngwang.

KAROLO YA A: Metsotso e le masomeamane (40)

KAROLO YA B: Metsotso e le masomeamatlhanotlhano (55)

KAROLO YA C: Metsotso e le masomeamatlhanotlhano (55)

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlhatlhojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO			
Poko e e tlhaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.			
PALO YA POTSO	POTSO	MADUO	TSEBE
1. Selelo sa moopa	Potso ya tlhamo	10	6
2. A ke bona bongwetsi?	Dipotso tse dikhutshwane	10	7
3. Metsi Masetlha	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
4. Bathai ba Nkwe	Dipotso tse dikhutshwane	10	9
LE			
Poko e e sa tlhaolwang: Araba potso e le NNGWE.			
5. Matlhokotlhoko a loso	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
KAROLO YA B: DIPADI			
Araba potso e le NNGWE.			
6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	11
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	11
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	13
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	13
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	15
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	15
KAROLO YA C: DITERAMA			
Araba potso e le NNGWE.			
12. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	17
13. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	17
14. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	19
15. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	20

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya tlhamo e le NNGWE le potso e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le, go netefatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tshaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tshaolwang)	5	1	
B: Padi (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–11	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	12–15	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MABOKO A SETSWANA – MK Mothoagae**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlišaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlišaolwang. Batlišatlišojwa ba tšhwanetse go araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlišaotsweng le e le NNGWE go tswa mo go le le sa tlišaolwang. Dipotso tša maboko a a tlišaotsweng di tlaa tlišagelela pele mme go latele tša leboko le le sa tlišaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso e le NNGWE ya maboko a a sa tlišaolwang.

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang, morago o kwale tlišamo e mo go yona o tlišalosang ka moo go tlišoka bana go utlwisang mmoki botlišoko ka teng. Boleele jwa tlišamo e nne mafoko a a ka nnang 250–300.

SELELO SA MOOPA – GK Setou

- 1 A nna khutsanyana ya moitshodi!
- 2 Ke leofile bo bo feng bo sa leofiweng!
- 3 Ke ratane le ofeng a tlišotsweng ke basadi!
- 4 Lefatšheng batho ke dipebana ba itsetse,
- 5 Lefatšheng go jewa meepelwane ka bana ba maitibolo,
- 6 Sa me ke go tlišola ke ntšhitse dimpho.

- 7 A nna khutsanyana ya moitshodi!
- 8 E tlaa re go twe dinong tšotliše di na le diphuka
- 9 Nna ke tlaa re eng ka batho ba bontša diphuka?
- 10 Ba roma bana ba bona go ba fetogela diphuka,
- 11 Baeng ba ba direla mogodungwana ka bofefo.
- 12 Ke tlaa nna mosetsana wa dipitsa go fitliša leng?

- 13 A nna molora-dilo tse di sa diregeng!
- 14 Ke ne ke phela ka dijo tša ditoro bonnyaneng,
- 15 Ke le bona le tšetse baengedinyana la me lapa,
- 16 Ke nona pelo ka mathe kgopolong ya bana.
- 17 Ke fano ke nosinosi ka monwana,
- 18 Diatliša di botoka di mmogo, sebedi.

- 19 Ke bogologolo ke ja mokai-kai go tša borraetšo,
- 20 Ke leka sengwe le sengwe sa go ka mpha leungo,
- 21 Leungo le bonwang ke basadi tšhupo ya bosadi.
- 22 Bosigong ga go ope yo o ikutlwehang,
- 23 Botliše ba re ke malao a tšhwenyo bobē,
- 24 Bona ba tlišokana le go ikutlwelelela la ka moso.

[10]**KGOTSA**

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

A KE BONA BONGWETSI? – GK Setou

- 1 E re ke ntse ke lwa le mabele,
- 2 Ke a fetola gore ke a phothe sentle,
- 3 Ke utiwe mafoko a tshela fa morago ga me:
- 4 'Dingwetsi tsa kajeno di bolawa ke matheka;
- 5 Tsaya o je ka o itse yona mpa fela'
- 6 Tenego e nkeledise go di gana, mpa yona e di lelela.

- 7 Ditlhare ga di na kutlwebotlhoko,
- 8 Di kapa magatwe a a se nang lepele le lemorago.
- 9 Leino le ka ntshetsa motho wa senna mafokofoko.
- 10 Le rraBankanne ke tlaa mmona a ijisitse ditshipi,
- 11 A bolela fa a sa bolo go eletsangwana wa bobedi,
- 12 A bolela fa phoso e le marukhu a mantsi a!

- 13 Mmatsale e re ke lela mala
- 14 A bolele fa ngwana wa gagwe a lela ngwana;
- 15 A bolele fa go se pholo e nngwe gape;
- 16 Pholo e le mpa go potokana jaaka lephutshe,
- 17 Pholo e le go gorosa lesika.
- 18 A fetse a mpoditse gore a tota ke mosadi wa bana.

- 19 E le ruri seboba go batwa sa mokwatla,
- 20 Ka phoso e tlile go digelwa go nna,
- 21 Nna yo mme a leng kgakala.
- 22 E tswa rraBankanne le ene e ka tswa e le nkgwana.
- 23 Ga ke mo sale morago jaaka moriti,
- 24 Ga ke itse se a se dirang kgakala le pono ya me!.

- 2.1 Morero wa leboko le, ke ofe? (1)
- 2.2 Ke maikutlo afe a a senolwang ke mmoki mo lebokong le? Tshegetsang karabo ka lebaka. (2)
- 2.3 Tlhalosa bokao jwa sekapuo sa kemedi mo moleng 4. (2)
- 2.4 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 16 le 17 o bo o neele mosola wa yona. (2)
- 2.5 Tsaya mola 19 o o tlhalose ka mafoko a gago, mme bokao bo sa fetoge. (2)
- 2.6 Ke thuto efe e o e ungwang go tswa mo lebokong le? (1)

[10]**KGOTSA**

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

METSI MASETLHA – EB Masoabi

- 1 Ke metsi-masetlha setsimpa boko,
- 2 O dubisa banna thankga maibing,
- 3 Ba je mmamodikwane mananeng,
- 4 Ba rwale mabogo go umakwa,
- 5 Masetla-dibete a tiro tsa bojalwa.

- 6 Ruri o setlhogo o sa bolaya motho!
- 7 O gopisa bagale ka mpa ya sebete,
- 8 O ba tlogele ba le pududu dikhaing,
- 9 Wena o sale o phophoma dinkgong,
- 10 O boe o ba amoge seriti,
- 11 Ba sale ba sasanka mananeng.

- 12 Balatedi ba gago bo mphe- ke- gôre,
- 13 Matlho a bona a ditoto a totomologile,
- 14 Melomo ke dibete diphafaneng,
- 15 Godimo ga moo, o botlha ka tatso le lonko,
- 16 Mme o pakwa go feta kgotlaomone.

- 17 Ka ntlha ya gago merafe e latlhegetswe ke dikgosi,
- 18 O busa metse boemong jwa magosi,
- 19 O garaswantse kagiso makgotleng,
- 20 Go setse fela selelo le khuraano ya meno.

- 21 Malapeng magora a tswetswe ka mefiko,
- 22 Dipitsa di tlhoka baapei,
- 23 Mamphorwana a atlhametse babolai,
- 24 Ka dinong di fofile le metsi masetlha,
- 25 Mabele kgaitساديا mmu le pula.

- 3.1 Kgangkgolo ya leboko le, ke efe? (1)
- 3.2 Ke maikutlo afe a a renang mo lebokong le? Tshegetsisa karabo ka lebaka. (2)
- 3.3 Nopola mafoko go tswa mo temaneng ya boraro a a supang gore bojalwa le fa bo se monate, bo a ratwa. (2)
- 3.4 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 13 o bo o neele mosola wa yona. (2)
- 3.5 Faa mosola wa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 19 wa leboko. (2)
- 3.6 Molaetsa o o o ungwang go tswa mo lebokong le ke ofe? (1)

[10]**KGOTSA**

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BATHAI BA NKWE– RD Molefe

- 1 Mphe tshipi ke ye go thaya tilodi,
- 2 Ke fitlhetse matubako kwa sefifing,
- 3 Motlhala wa Nkwe ga o tshwane le wa phiri,
- 4 Badisa ba o itse ba sa o rutwa,
- 5 O tswana le wa tshetlha mogale wa dikgwa,
- 6 E e reng e gaotse go bonale fela,
- 7 Le dikgomo o bone di bula tsothe,
- 8 Di gana go o tlola tsa ya kgakala.
- 9 Fa o thaya nkwe o e thae Sesarwa,
- 10 O tle o e tshware oto la morago,
- 11 E re e tlola e se ka ya tsapoga,
- 12 Ka la pele e ka tla ya go tsietsa,
- 13 Wa utlwa e setse e go dutse godimo,
- 14 E setse e go kama le ka dinala.

- 4.1 Morero wa leboko le, ke ofe? (1)
- 4.2 Ke maikutlo afe a a senolwang ke mmoki mo lebokong le? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 4.3 Mosola wa sekapuo sa tshwantshanyo se se dirisitsweng mo moleng 5 ke ofe? (2)
- 4.4 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 10 o bo o neele mosola wa yona. (2)
- 4.5 Tsaya mola 14 o o tlhalose ka mafoko a gago, mme bokao bo sa fetoge. (2)
- 4.6 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (1)

[10]**LE**

POKO E E SA TLHAOLWANG

Batlhatlhojwa botlhe ba tshwanetse go araba potso e.

POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**MATLHOKOTLHOKO A LOSO – Cedric LS Thobega**

- 1 Loso o ama mongwe le mongwe lefatsheng!
 2 Loso o lere matlhoko a' tlabang pelo:
 3 Fa o goroga ga go na yo' itseng
 4 O gorogela motho a sa ntse a lebetse,
 5 E re fa a phapama go bonwe serepa,
 6 Se saletse basadi ba motse go se fitlha,
 7 A sera se segolo gareng ga dira, loso!
 8 O tla fela jaaka tladimothwana godimong
 9 O padimole motho, go goroge dilelo fela.
- 10 Masika a salele go nna a bopama lefatsheng,
 11 Moswi ena a ikhuditse diphuphung.
 12 Lentswetshipi le le se nang mothibedi!
 13 Fa loso lo tla go busa fela dikeledi:
 14 Diaparo di gasiwe ka metsi a selelo-
 15 Lo thaba batshedi, lo thaba badidi,
 16 Loso fa o tla, ga go lele le fa e le molodi,
 17 Ke raya molodi wa gore, lo tla go tsaya,
 18 Tsamma e e tsamayang le batho ka metlha,
- 19 More-o-botlhoko bo sa ka keng jwa thijwa;
 20 O tsere batho, wa ba ntsha matlhomela,
 21 O tsere batho, wa ba ntsha batlholagadi,
 22 Bangwe o ba tseye, o ba ntshitse bogadi.
 23 Lo tlisa matlhoko, lo tlisa tshotlego!

- 5.1 Kgangkgolo ya leboko le, ke efe? (1)
- 5.2 Mmoki o senola maikutlo afe mo lebokong le? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 5.3 Tsaya mola 8 o o tthalose ka mafoko a gago, mme bokao bo sa fetoge. (2)
- 5.4 Maikaelelo a mmoki a go dirisa sekapuo sa mothofatso mo moleng 16 ke afe? (2)
- 5.5 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 20 le 21, o bo o neele mosola wa yona. (2)
- 5.6 Molaetsa o o o ungwang go tswa mo lebokong le ke ofe? (1)

[10]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: DIPADI

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a ithlophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a ithlophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

O lebile diteng tsa padi e, tlhagisa dikgwetlho le mathata a moanelwamogolo Motswagauteng, a rakanang le ona mo botshelong jwa gagwe. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**KGOTSA****POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Potso ya sekgowa ya ribega sefatlhego sa ga Motswagauteng. A naganela ka bonako mosimane wa letsipa. A bua fa a ne a dira mo disorokising tsa ga *Bossie*. Jaanong di mo tlogetse mo Gauteng fa di fuduga, a sa itse gore di fudugetse kae. Leina lona a le ngaba jaaka kgomo e itse go ngaba mašwi.

Matlho a ga Motswagauteng a simolola go putsaputsa dikeledi fa a tsena mo nneteng.

A bolelela basadibagolo fa mmaagwe a komeditswe ke Gauteng. Le ka matlho a gagwe a mabedi a sa mo itse. Le rraagwe a ba bolelela fa go se ope mo batsofeng ba ba mo godisitseng yo o mo itseng. A senya ka go umaka leina la ga mosadimogolo yo o mo godisitseng. A bona mosadimogolo wa Foreiborogo a thubega ka selelo. *Au Kornei* a mekamekana le ena. A kopa Motswagauteng go mo tlišetsa metsi le sukiri. A fuduela sukiri mo metsing, a mo nosa.

Makgwafonyana a ga Motswagauteng a tswa go wela fa a utlwa *Kobbie* a re, 'A o rata go nthaya o re o ngwana wa ga Gokatweng ... O Motswagauteng?'

'Ee mma, ke nna Motswagauteng.'

Mosadimogolo *Kobbie* a ba bolelela fa ljelele a mo diretse ka boikanyego go tswa bokgarebeng go fitlha botsofeng jwa gagwe, fa a ne a ya go godisa ngwana wa ngwana wa gagwe morago ga go tlhokafalelwa ke monna.

Tlhogonyana ya moeka yona e ne e omaoma go bontsha fa a dumela sengwe le sengwe se se buiwang ke *Kobbie*.

'Nna ke bidiwa *Kobie*, wena o mang?'

- 7.1 Kgolagano e e fa gare ga Motswagauteng le *Au Kornei* ke efe? (1)
- 7.2 Tlhalosa tshobotsi ya ga Motswagauteng ka dintlha di le PEDI. (2)
- 7.3 Ke semelo sefe sa ga *Kobbie* se se senolwang ke temana? (2)
- 7.4 Ke dithuto dife tse PEDI tse mosadimogolo ljelele a di rutileng Motswagauteng ntle le e e tlhagelelang mo temaneng? (2)
- 7.5 Tlhagisa tiragalo e le NNGWE ya kwa bookelong jwa Foreiborogo, e e senolang go tlhoka boikarabelo jwa baaki. (2)
- 7.6 Semelo sa ga Mosala se amile jang botshelo jwa ga Motswagauteng? (2)
- 7.7 Naya dintlha di le PEDI tsa tlhaolele tseo Bantsho ba neng ba di direla Basweu kwa Foreiborogo. (4)
- 7.8 Lepodisi le le neng le etela Motswagauteng kgapetsakgapetsa kwa bookelong, le thusa jang mo tswelatsong ya poloto ya padi e? (2)
- 7.9 Seabe sa ga *Janie* se thusa jang mo tswelatsong ya morero? (2)
- 7.10 A o dumelana le gore mmaagwe Motswagauteng le kgaitsadie ba rotloeditse Motswagauteng go nna ngwana wa mmila? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.11 Go ya ka wena, a go siame go bona madi ka mokgwa o Mokwepa a neng a a bona ka teng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.12 O ithutile eng go tswa mo go moanelwa Motswagauteng? (2)

[25]

KGOTSA

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

O lebile diteng tsa padi e, tlhagisa dikgwetlho le mathata a moanelwamogolo Motlalepule a rakanang le ona mo botshelong jwa gagwe. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**KGOTSA****POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Tsatsi lengwe le lengwe a tshwantsha Mosidi le mogoloe, yo o neng ya re a le mo tlalelong, a mmita Omphile. Go nne tsatsi le o utlwang gore e tlaa re mogatse a tswa tirong, a mo tshele mafoko ka ditsebe gore a nne a ntse a itse nnete. E re a mmona a tla ka boitumelo jo bogolo, a tshabe go mo gasa santlhoko mo matlhong.

Ya re tsatsi lengwe ba tswa Tshiping, a bona mosimanyana a ka nna 'ngwaga di supa a tshameka ka kolotsana mo mmileng, a se ka a itse gore o ka itshoka jang.

'Rra, a re ye Olanti ka tshipi e e tlang.'

'Mma?'

A se ka a araba; a tshaba go itshwarisa ka mafega. Ba tsamaya ba didimetse e kete mafoko ale a fedile. Fa ba ya ba lebile legae MmaMosidi a tshoganyetsa mogatse ka gore: 'Ke utlwa go twe go na le bana ba bantlenyane kwa Ikageleng. A ga re ithuele mongwe wa bona?'

'Ao, mma, a motho o tle a ruiwe?'

'Ke ne ke ka re, re mo ikgodisetse.'

'Modimo o re file Mosidi. Re sa belaela eng?'

'Ga ke belaele.'

'Ke raya gone. E tlaa bo e le go leka Modimo tumelo.' A nyenya. A ithaya a re o koneletse mafoko. A gakgamala go utlwa mogatse a re:

'Rramasedi o itumelela go bona bana ba tsewa tsia ka go lekana. Ga twe go tshego ba ba pelonomi, gonne bogosi jwa legodimo ke jwa bone. A ke bopelonomi go godisetse bana ba masea mo matlong a kokelo?'

RraMosidi a mo šeba ka lerato, kuti welobotlhoko le bopelonomi. 'Nnyaya, mokapelo ... Go siame, re tla ya ka Matlhatso a beke e e tlang.'

MmaMosidi a se ka a itse gore o ka leboga mogatse jang. A mo tshwara ka seatla, ba tsamaya jaaka bakapelo e le gone ba ikutlwisang tswine ya lorato.

Ka Matlhatso ka nako ya 10 mosong, kakapolodi ya dinaga, selemela dithota, thaladi ya mafatshe, ya itatlhela Olanti. Ka fa molapong go utlwala setshego sa bana ba thuma mo metsing a a tsididi a Letsha la Khanata, ba ja mokaragana jaaka namane tsa marole. MmaMosidi a gopola tsatsi le o neng a tsamaya le mosadimogolo MmaSebolai. A ditlhabi di mo kokobalele! E ne e tle e re a gopola motsing oo, a sulafale mogopolo. Bagologolo ba rile, ngwaga o sa nthateng kgabaganya, o sutele tse dingwe.

- 9.1 Omphile o ne a abetswe mang go tswa kwa kgodisetsong? (1)
- 9.2 Ke eng se se tlhotlheleditseng Thandi go fufegela Motlalepule? (1)
- 9.3 Ke eng se se dirileng gore Motlalepule a swe ka lehunelo/sephiri mo monneng wa gagwe? (2)
- 9.4 Mosadimogolo Malebela o thusa jang mo phuthololong ya poloto ya padi e? (2)
- 9.5 Tlhagisa dintlha di le THARO ka ga tshobotsi ya ga Motlalepule. (3)
- 9.6 Seabe sa mosimane wa tedu tsa katse ke sefe mo tsweletsong ya morero? (2)
- 9.7 Go golela ga ga Omphile kwa Matile go thusitse jang mo tsweletsong ya poloto ya padi e? (2)
- 9.8 E kete RraMosidi o ne a siregile go lemoga makoa a mosadi wa gagwe. Dumelana kgotsa o ganetse ntlha e. Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 9.9 Bapisa maemo a thuto kwa Matile le maemo a thuto mo nakong ya gompiano. (2)
- 9.10 A o dumelana le gore MmaMosidi ke moipolai yo o sa lelelweng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 9.11 Fa o ne o le Modise, o utlwa gore motho ke mmaago a setse a le mo maemong a loso, o ne o ka dira eng? (2)
- 9.12 Go ya ka wena, a go siame go belega ngwana, morago o bo o mo isa kwa kgodisetsong? (2)
- 9.13 O ithutile eng go tswa mo go moanelwa Motlalepule? (2)

[25]**KGOTSA**

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

O lebile diteng tsa padi e, tlhagisa dikgwetlho le mathata a moanelwamogolo Masego a rakanang le ona mo botshelong jwa gagwe. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**KGOTSA****POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MASEGO – G Mokae**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Matsogo a a phuthile, mme a itshekile. Masego e ne e le mongwe wa barutwana ba ba mmalwa bao ba neng ba itshotse sentle mo beseng.

Sannah a thekesela go ya kwa go ena, a sa kgone go ema ka ntlha ya nnotagi le go tshikinyega ga bese mo tseleng e e mangope. A kgobolela kwa godimo, mme a bua a raraana leleme, a supa Masego ka monwana: 'A the re na le bommamoruti fa?'

Bontsi jwa thunya ka setshego.

Fa e ka bo e le moithuti yo mongwe fela a leka go dira metlae ka ena jalo, Masego o ne a tlaa mo ruta batho. Gongwe go feta ka foo a kileng a ruta Ntsime go se mo tshamekele. Fela, ka *Sannah*, o ne a nyeba ka go tlhaloganya le go nna pelotelele, mme bontsi mo beseng jwa gakgamala.

Le fa e ne e se baba le *Sannah*, e ne e se ditsala tsa go dira metlae jalo. Kamano ya bona e le fela go tlhakanela bodulo mo phaposing ya borutelo, mme ba itsane go le gonnye fela.

Masego o fitlhetse *Sannah* a setse a na le dikgwedi tse di fetang thataro mo Sedimosang. Ba tlhakanela bodulo le phisegelo ya go batla go ithuta, mme ba tle ba thusane.

Masego a sebela karabo e e nepagetseng mo tsebeng ya ga *Sannah* gore le ene a aramele marang a tlotlomatso ya barutabana, mme *Sannah* ene a tle a mo adime madi go reka dijo le ditlhokafalo tse dingwe kwa sekolong.

Fa le tllabile a tle a tlhakanele dijo tse di rokotsang mathe tse di turang tseo *Sannah* a neng a di tlisetswa ke rraagwe.

Ka nako ya dikgaisano ba ne ba itsane dikgwedi di ka nna nne. Boammaaruri ke gore Masego le ena o ne a gakgamatswa ke boitsholo jwa ga *Sannah*, mme jaaka mosetsana yo o neng a tlhakanela bodulo le ena kwa phaposing, a nna pelotelele. A ba a amogela taletso ya gagwe go tla go nna le ena kwa morago ga bese. Masego a

se batle go swabisa *Sannah*, a nwa biri ya ntlha eo a e mo neileng. Le ya bobedi. Le ya boraro; go fitlha a ikutlwa a selelega, a tlhatsa. Mme a latlhegelwa ke tlhaloganyo, a idibala.

Seo ke sotlhe se a se gopolang ka bosigo joo jwa modikwadikwane. Tse dingwe o di utlwiwe ka komang ka monwi wa nnotagi.

- 11.1 Ke eng se se tlhodileng botsala jwa ga Masego le *Sannah*? (1)
- 11.2 Kgabo Motsepe o ne a ikutlwa jang la ntlha fa a utlwa gore Masego o imile? (2)
- 11.3 A tshwetso e Rre Motsepe a e tsereng mabapi le seemo se ngwana a neng a le mo go sona e matshwanedi kgotsa nnyaya? (2)
- 11.4 Masego o senola semelo sefe sa gagwe go ya ka diteng tsa temana e? (2)
- 11.5 Tlhalosa tiragalo e e tlhodileng ntwaga magareng ga Base *Schalk* le Rre Motsepe. (2)
- 11.6 Seabe sa ga MmaSontaga ke sefe mo phutholong ya poloto? (2)
- 11.7 Ke eng se se tlhotlheleditseng Kgabo Motsepe go itshokela mathata a kwa polaseng? (2)
- 11.8 Bapisa maemo a badiri ba dipolase jaaka a tlhagisiwa mo pading le maemo a badiri ba dipolase mo malatsing a gompiano. (2)
- 11.9 *Sannah* o na le seabe sefe mo tswelatsong ya morero wa padi e? (2)
- 11.10 Dipolotiki di nnile le seabe sefe mo botshelong jwa ga *Vusi Mngoma*? (2)
- 11.11 A o dumelana le ntlha e e reng, Masego o na le seabe mo go imeng ga gagwe? (2)
- 11.12 Fa o ne o le Masego, mme kiletso ya ga mogatso e boelediwa gangwe le gape tebang le dipolotiki, o ne a ka dira eng? (2)
- 11.13 Go ya ka wena, a polao ya ga *Vusi Mngoma* e maleba? (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: DITERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokia**

Araba potso e le NNGWE ya tlhamo kgotsa ya dipotso tse dikhutshwane.

Sekaseka diteng tsa teramakhutshwe e, 'Sekoropolapa', mme o tlhagise ka moo lerato le lerelang/tlisetsang batho mathata ka gona. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**KGOTSA****POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokia**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NKITSING:	Dikgang ke tsa batho ba le babedi. Wa boraro ke mosenyi. Dikgang tsa lona, ga re itse gore re ka di simolola fa kae. Rotlhe re a ipotsa gore fa <i>ausi</i> a sala a tla dumelelana le rraagwe ka bogadi ba ngwana e le wa gago, go ne go diregileng. Rotlhe re dipaki tsa gore ngwana o mo godisitse, o mo tsentse sekolo. Tota re itumetse thata ka gore e bile Ntshidi o a fetsa monongwaga.
LEGAE:	Ntho e e mo pelong ya me, e ntse e tutela motsotso le motsotso. Ga ke itse gore ngwaga o, ke tlaa bona bokhutlo ba ona. Ga ke itse gore go tloga fano ke tsaya tsela efe? Fa ke lebelela fa pele ga me, ke bona mafaratlhatlha a ditsela. Tse dingwe di lebile botlhaba, borwa, bophirima, godimo le tlase.
NKITSING:	<i>Abuti</i> , re tlhaloganya gore o mo maamong afe. Busa mowa, tlogela go ratharatha ka pelo.

LEGAE:	Ntshidi ke ntse ke mo tsaya jaaka ngwanake, ke mo rata. Ke ntse ke šaba bogobe ka moro wa phiri, madi ke a isa kwa dithutong tsa ga Ntshidi. Le gale go itse Ona.
MALEBYE:	Modiri ga se moji. Badiri ba le bantsi ba ke ba itseng, ga ba a roba se ba se jetseng. Bangwe ba bone maungo a bona a jewa ba a lebile. Bangwe ba a tlogetse a sala a senngwa ke batho fela, ba sa a utlwele botlhoko. Ke botshelo. Bo jalo. (<i>Letsatsi morago ga bogadi, Legae a tsogelela tirong fela a se ka a boa. Ka Labobedi mo mosong, Tlhapi a tsogelela kwa go Nkitsing</i>)
TLHAPI:	(<i>O a kokota</i>) Kokokoko! Ke ura ya borobedi, o sa ntse a robetse! Ka gongwe le ena o ngaletse fa rre a tsere bogadi! (<i>O a kokota</i>)
NKITSING:	(<i>O bula setswalo</i>) Ke wena! Ke ntse ke gateletswe ke boroko. Ke lora batho ba le bantsi ba le fa gae fa. Fa ke ntse ke lebeletse, ka bona banna ba kukile lekase. Ke thanya fa o kokota.
TLHAPI:	Toro ya gago ga e monate, e nkutlwiswa botlhoko.
NKITSING:	Goreng e go utlwiswa botlhoko?
TLHAPI:	Ga ke a bona boroko maabane.

- 13.1 Ntshidi le Legae ba amana jang? (2)
- 13.2 Faa dilo di le THARO tse Nkitsing a neng a gaisa mogolowe Tlhapi ka tsona. (3)
- 13.3 Segalo se se dirisitsweng ke Malebye mo mmuisanong wa gagwe se senola semelo sefe sa gagwe? (2)
- 13.4 Maikutlo a ga Ntshidi e nnile afe morago ga go utlwela loso lwa ga rraagwe? (2)
- 13.5 Semelo sa ga Tlhapi se na le seabe sefe mo tswelatsong ya morero wa teramakhutshwe e? (2)
- 13.6 A tshwetso e e tserweng ke Legae, ke tharabololo e e maleba? Tshegetsatsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 13.7 Loso lwa ga Ntshidi lo tswelatsa jang morero wa teramakhutshwe e? (2)

- 13.8 A o dumela gore Ntshidi ga a ka a neela batsadi ba gagwe dikgakololo? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 13.9 A go siame gore bogadi jwa ngwana o se na go mo godisa, bo tswela kwa gaabo mmaagwe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 13.10 Go ya ka wena, a go siame go gapa kgomo le namane? Tshegetsa karabo ya gago go ya ka ditiragalo tsa terama. (2)
- 13.11 Fa o bona, a go siame gore Tlhapi a tlhokafalelwe ke monna le ngwana ka nako e le nngwe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 13.12 O ithutile eng ka modiragatsi yo, Tlhapi? (2)
- [25]

KGOTSA

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO

GA SE LORATO – MJ Magasa

Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

Lorato lwa ga Motsamai le dinyatsi tsa gagwe le re supetsa fa e ne e le lorato lwa madi. Sekaseka tlhagiso e, o ikaegile ka ditiragalo tsa terama e. Kwala tlhamo ya boleele jwa mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]

KGOTSA

POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**GA SE LORATO – MJ Magasa**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

MOTSAMAI:	(O befile le go feta) O swabile moloi ke wena! O ne o itheile wa re ke tlaa nna mo kgolegelong Gore ke tle ke latlhegelwe ke tiro. Ke tswile ke boetse kwa tirong Madi a me a le sa bolong go a ja Le ka se tihole le a bona. O tshwana le dirathane tse tsa gago Di nole bonoga jo, jwa gago. Bona le fa di tsamaya, O ka re difelekwanenyana. Lo mpone labofelo kajeno. Ke ya go batla lapa le le botho La mme le bana ba ba nang le tlotlo, Ba ba itseng gore rre ke tlhogo ya lapa. Wena selo towe go tweng o Lesego, O a kgatlhega fa mmaagonyana yo a ntshotla, O tsoga a go dira jalo mogatso. Wena Emangnyana wa teng O tsoga o buile kwa bogadi O re o dirisa ditlhare tsa ga mmaago, Le pelo e e maswe ya gagwe, Monna a bo a go raga ka setlhako. O tlaa boa dikobo di le letlhakung
GADIFELE:	(O di tsaya botlhofo, o a tshegatshega.) Le fa o ka bua ngwaga otlhe, Fela ke go rutetse ba bantsi. O tlaa itse gore bana ba a tlhokomelwa Fa o ya kwa basading ba bangwe O ya go ba fa madi, Le nna banna ba tlaa tla Ba tla go nthusa go godisa bana.
LESEGO:	(O pagame lobotana, o a tshegatshega) E bile rre o tshaba lepodisi. Ke bone a tshogile thata Fa go twe o ya go tlhatlhelwa. Le rona re tlaa ipatlela rre yo mongwe. A nna a re rekela diapararo tse dintle.
EMANG:	(O ntse a sonyasonya) Mmolelele <i>abuti</i> Lesego! Go tshwana le fa re ka bo re se na rre.

MOTSAMAI: (Ka mafoko a a tsitsibanyang)
 Lo mpone lwa bofelo fa.
 Ga ke tle go rogwa ke dirathane.
 Ga ke bolo go lo direla
 Ke lo rekela dijo le diaparo.
 Jaanong lo akotse lo a belega,
 Lo nkisa kwa mapodisingnyana a teng.
 Lo tlaa sala lo bolawa ke tlala foo.
 (O bua a tswa)

- 15.1 Ke eng se se neng se ngokela Motsamai go kopa lerato mo makgarebeng a gagwe? (2)
- 15.2 Mmuisano o o fa godimo o senola maikutlo afe ka ga Motsamai? (2)
- 15.3 Faa maipato a Motsamai a neng a a neela mosadi wa gagwe fa a sa robala gae. (2)
- 15.4 Naya dintlha di le THARO ka ga semelo sa ga Gadifele o ikaegile ka temana. (3)
- 15.5 Seabe sa go itlatsa naga ga ga Motsamai se thusa jang mo tswelatsong ya morero wa terama e? (2)
- 15.6 Naya tharabololo ya kgotlhang ya ga Motsamai le *Suzan*. (2)
- 15.7 A mafoko a ga Gadifele a a reng 'Le nna banna ba tlaa tla, ba tla go nthusa go godisa bana e ne ya nna nnete'? (2)
- 15.8 Seabe sa ga *Gladys* ke sefe mo tswelatsong ya terama e? (2)
- 15.9 O ikaegile ka ditiragalo tsa terama, faa dintlha di le PEDI tse bana ba ga Motsamai ba ka tsogang ba di dira gonne ba di ithutile mo batsading. (2)
- 15.10 Go ya ka wena, a thuto ya ga *Angeline* mo ngwaneng e a dumelesega le go tlhaloganyega? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 15.11 Fa o ne o le mongwe wa bana ba ga Motsamai, a o ne o ka itshwarela rraago fa a boela gae morago ga go lathegelwa ke tiro? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 15.12 Ke eng se o se ungwileng go tswa mo go Rre Selapo? (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE: 80